

Celoštátne kolo Olympiády zo slovenského jazyka a literatúry

11. ročník, školský rok 2018/2019

Kategória: C

PRVÁ ČASŤ – PÍSOMNÁ

TEST

Čas na vypracovanie testu: 30 minút

UKÁŽKA č. 1

FANTASTICKÁ SPRÁVA! ŽIVOČÍCH, O KTOROM SME SI 100 ROKOV MYSLELI, ŽE VYHYNUL, ŽIJE. PRED ROKMI JU VYHLÁSILI ZA VYHYNUTÚ. TERAZ SÚ VŠETCI V ÚŽASE.

Nikto nepredpokladal, že sa ešte niekedy objaví. Obrovská korytnačka známa ako **Chelonoidis phantasticus**, o ktorej sa predpokladalo, že pred viac ako sto rokmi vyhynula, bola podľa ekvádorskej vlády nájdená na ostrove Fernandina v súostroví Galapágy. Informoval o tom portál The Independent.

Výnimočná situácia

Dospelú samicu korytnačky, ktorá je poddruhom korytnačky slonej, objavili členovia miestnej organizácie na ochranu korytnačiek Galapagos Conservancy. Minister životného prostredia Marcelo Mata nezaháľal a na svojom Twitter účte zverejnil fotografie plaza, ktorý sa vyznačuje svojím hladkým pancierom a ružovým nosom.

Ide o výnimočnú situáciu, keďže tento druh korytnačky bol naposledy oficiálne zaznamenaný v roku 1906 počas veľkej expedície, ktorú usporiadala Kalifornská akadémia vied. V priebehu 18-mesačnej expedície bolo zo súostrovia odobratých 78 000 exemplárov, ktoré boli prepravené do akadémie v San Franciscu.

Vyhynutý druh

Chelonoidis phantasticus, známa tiež ako korytnačka Fernandina, ktorej výskyt bol už v tom čase veľmi zriedkavý, bola následne pre vulkanické výbuchy považovaná za vyhynutú. „**Fernandina žije prevažne v okolí suchého krovia v nižších nadmorských výškach. Väčšina tohto prírodného prostredia však bola na ostrovoch zničená lávou,**“ informovala Medzinárodná únia pre ochranu prírody (IUCN). Tá vo svojej výročnej správe z roku 2017 označila tento druh za „kriticky ohrozený až vyhynutý“.

V skutočnosti jediná korytnačka tohto druhu, ktorá bola zadokumentovaná, pochádzala z roku 1906 a jej nálezcom bol Rollo Beck. Od tej doby sa podľa organizácie Galapagos Conservancy o žiadnej ďalšej nehovorilo a neexistujú žiadne dôkazy o jej výskyte. Aj napriek tomu, že ešte v roku 1964 prebiehali rozsiahle prieskumy niektorých odľahlých oblastí pomocou helikoptér, boli spozorované iné druhy, avšak tento konkrétny medzi nimi nebol.

Mimoriadny objav

Aj napriek presvedčeniu, že korytnačka už dávno vyhynula, sa neustále špekulovalo o tom, že na ostrove sa predsa len pár jedincov niekde ukrýva. Prieskum v roku 2009 vykonaný v neprístupných terénoch okolo sopky síce zaznamenal niekoľko indícií, že by plaz mohol stále žiť, nenašli sa však žiadne hmatateľné dôkazy. Ochránári to však nevzdávali a ďalšia výprava sa uskutočnila o niekoľko rokov neskôr. „**V priebehu monitorovania oblasti v roku 2013 sme našli trus a tiež stopy,**“ uviedla IUCN, čo mohlo napovedať, že tento druh stále žije, avšak v malom počte. Mali pravdu. Teražší nález je preto veľmi mimoriadny. Galapágy je názov ekvádorského súostrovia 18 sopečných ostrovov. Sú známe tým, že tu žijú zvláštne druhy zvierat, akými sú aj obrovské suchozemské korytnačky. Najmenej 14 druhov kedysi žilo na deviatich ostrovoch. Všetky sa líšili veľkosťou a tvarom panciera. Dnes ich žije už len desať na šiestich ostrovoch.

<https://www.dobrenoviny.sk/c/155885/vynimocny-objav-na-galapagoch->, upravené

Úloha č. 1

Ktoré tvrdenie vyplýva z ukážky č. 1?
A. Galapágy je názov juhoamerického súostrovia štrnástich sopečných ostrovov. B. Predpokladalo sa, že sopečné výbuchy mali podiel na vyhynutí korytnačky Fernandina. C. Rozsiahle prieskumy niektorých odľahlých oblastí zaznamenali tento druh korytnačky. D. Suchozemské korytnačky žijú len na súostroví Galapágy.

Úloha č. 2

Ktoré tvrdenie je na základe ukážky č. 1 nepravdivé ?
A. Jediná korytnačka druhu Fernandina, ktorá bola zadokumentovaná, pochádzala z roku 1906. B. Galapágy patria štátu Ekvádor a sú vulkanického pôvodu. C. Fernandinu a iné druhy suchozemských korytnačiek spozorovali pomocou helikoptér. D. Dnes žije na šiestich ostrovoch už len desať druhov zvláštnych živočíchov.

Úloha č. 3

Čo podľa ukážky č. 1 napovedalo tomu, že druh Chelonoidis phantasticus stále žije?
A. Zverejnenie fotografie plaza, ktorý sa vyznačuje hladkým pancierom a ružovým nosom. B. Nájdenie trusu a tiež stopy v roku 2013. C. Prieskum v roku 2009 vykonaný v neprístupných terénoch okolo sopky. D. Odobratých 78 000 exemplárov, ktoré boli prepravené do akadémie v San Franciscu.

Úloha č. 4

Ktorý slohový postup prevláda v ukážke č. 1?
A. publicistický B. opisný C. náučný D. výkladový

Úloha č. 5

Podľa ktorého skloňovacieho vzoru skloňujeme pomnožné podstatné meno Galapágy?
A. dub B. žena C. ulica D. stroj

Úloha č. 6

Dospelú samicu korytnačky, ktorá je poddruhom korytnačky slonej, objavili členovia miestnej organizácie na ochranu korytnačiek Galapagos Conservancy.

Podčiarknutá časť uvedenej vety je

A. hlavná veta.

C. vedľajšia veta.

B. prístavok.

D. jednočlenná veta.

Úloha č. 7

V ktorom slove dochádza k spodobovaniu neznej spoluhlásky na znelú?

A. niekto

C. niekde

B. hladkým

D. tohto

UKÁŽKA č. 2

Po celé stáročia sa človek snažil ovládnuť more. Jeho prvým nástrojom sa stali lode. Lode sa líšili podľa doby, v ktorej boli postavené, takisto aj námorníkmi. Ale túžba preplávať oceány a moria bola spoločná. Lode potvrdili, že svet je guľatý, spájali krajiny a ľudia mali možnosť spoznávať nové kultúry. V 40. rokoch 19. storočia „zlatý vek“ parníkov práve nastal. Na počiatku 19. storočia ľudstvo zažilo príval nových a nových vynálezov. Vynálezy dávajú ľuďom predpoklad, že neexistujú problémy, ktoré sa nedajú vyriešiť. Ani otázky, ktoré nemôžeme zodpovedať. Viera doby bola stelesnená v najväčšom pohyblivom objekte, aký bol kedy zostrojený a ktorý bol považovaný za zdanlivo nepotopiteľný. Titanic. Znamenal pokorenie síl prírody. Všetci verili, že sa veci neustále zlepšujú. Od roku 1901 až do roku 1912 si ľudia v Británii boli priveľmi istí svojím impériom, bohatstvom a vlastnou kreativitou. Zdalo sa, že sa všetko zlepšuje, a tieto obrie výtvary dokázali, že nebolo všetko zďaleka také bezpečné, ako sa zdalo. Lode boli čím ďalej väčšie, luxusnejšie, rýchlejšie, pritom sa však nekládol dôraz na bezpečnosť. Údajne nepotopiteľné a nezničiteľné plavidlo, symbol ľudskej pýchy a spupnosti, však malo ešte dvoch takmer identických súrodencov – luxusné parníky Olympic a Britannic. No ani oni sa nenarodili pod šťastnou hviezdou, aj keď ich zďaleka nepostihla tragédia takých katastrofálnych rozmerov ako ich prostredného brata. Takto sa začína „megalománia“.

Miloš Hubáček – Titanic (r. 2002, PASEKA)

Úloha č. 8

Ktoré tvrdenie vyplýva z textu ukážky č. 2?

A. Od roku 1901 až do roku 1912 sa vo Veľkej Británii stavali lode.

B. Veľké a luxusné zaoceánske lode boli nepotopiteľné.

C. Parníky Olympic a Britannic boli kvalitnejšie ako Titanic.

D. Obrovské parníky neboli také dokonalé, ako sa predpokladalo.

Úloha č. 9

Z nasledujúcich možností vyberte to riešenie, ktoré sa vzťahuje na ukážku č. 2.

- A. Megalománia je slovo cudzieho pôvodu a znamená veľikášstvo a chorobné zveličovanie.
- B. Megalománia je zložené slovo a znamená miliónkrát zlomené.
- C. Megalománia je slovo prevzaté z cudzieho jazyka a je synonymom slova katastrofa.
- D. Megalománia je obrazné vyjadrenie a znamená zrodiť sa pod šťastnou hviezdou.

Úloha č. 10

Po celé stáročia sa človek snažil ovládnuť more. Uvedená veta z ukážky č. 2 obsahuje

- A. predmet v akuzatívne.
- B. predmet v genitíve.
- C. slovesno-menný prísudok.
- D. nezhodný prívlastok.

Úloha č. 11

Slová z ukážky č. 2 *väčšie, luxusnejšie, rýchlejšie* sú

- A. tretím stupňom prísloviek.
- B. superlatívom k prídavným menám veľký, luxusný, rýchly.
- C. porovnávacím stupňom k príslovkám rýchlo, prepychovo, dobre.
- D. druhým stupňom prídavných mien veľký, luxusný, rýchly.

Úloha č. 12

Slovné spojenie z ukážky č. 2 *zlatý vek* znamená

- A. raj na zemi, hojnosť.
- B. obdobie rozkvetu, rozmach.
- C. blahobyť, nadbytok.
- D. stredný ľudský vek, dospelosť.

UKÁŽKA č. 3

Viac ako sto rokov už uplynulo od chvíle, keď sa v mrazivej noci zo 14. na 15. apríla 1912 južne od ostrova New Foundland potopil po zrážke s plávajúcim ľadovcom obrovský Titanic. Najväčšia a najluxusnejšia loď tej doby. Zahynulo 1500 cestujúcich a členov posádky. I keď 20. storočie poznamenal celý rad desivých tragédií, vrátane dvoch svetových vojen, záujem o osud nešťastného parníka pretrváva do dnešných dní a dostalo sa mu výrazného oživenia, keď sa v roku 1985 americko-francúzskemu tímu podmorských výskumníkov podarilo v hĺbke 4000 m pod morom objaviť jeho vrak.

Bohužiaľ, je potrebné zmieriť sa s tým, že úplná pravda o všetkých podrobnostiach katastrofy Titanicu už nebude nikdy známa. Existujú biele miesta, mnohé svedectvá sú neúplné, veľká časť záverov pri pozornejšom skúmaní neobstojí. Tým sa vytvoril priestor pre dohady, špekulácie a vznik najrôznejších legiend. Niektoré z nich sú hlboko zakorenené a opakované. Napríklad stále pretrváva názor, že snahou majiteľov Titanicu i jeho kapitána bolo za každú cenu získať pri prvej plavbe Modrú stuhu – trofej udeľovanú lodi, ktorá prepláva severný Atlantik v najkratšom čase. Údajne preto plával Titanic napriek všetkým varovaniám vysokou rýchlosťou, a preto narazil na ľad. Nie je to pravda, rovnako ako iné povesti.

Jedným z dôvodov, prečo zostali tieto biele miesta, je skutočnosť, že potopenie lode prežili iba štyria muži z tých, ktorí mohli poskytnúť potrebné informácie týkajúce sa jej navigácie v kritických hodinách a informácie o varovných depešiach hovoriacich o výskyte ľadovcov v jej plavebnej dráhe. Boli to druhý palubný dôstojník, ktorý mal službu na veliteľskom mostíku krátko po kolízii, štvrtý palubný dôstojník, ktorý slúžil v dobe, keď k nej prišlo, mladší rádiatelegrafista, ktorý niektoré z varovných depeší prijímal, a nakoniec generálny riaditeľ White Star Line J. Bruce Ismay, ktorého kapitán o priebehu plavby pravidelne informoval. Pritom druhý palubný dôstojník Lightoller pri vyšetrowaní preukázal svojmu zamestnávateľovi mimoriadnu lojalitu a od Ismaya nebolo možné očakávať, že bude hovoriť o veciach vrhajúcich nepriaznivé svetlo ako na neho osobne, tak na spoločnosť (White Star Line), ktorej stál v čele. Ostatní, ako kapitán, všetci starší dôstojníci okrem druhého, starší rádiatelegrafista, všetci strojníci a výkonný riaditeľ lodenice, ktorá Titanic postavila, zahynuli.

Bol aj ďalší a so všetkou pravdepodobnosťou ešte závažnejší dôvod na to, že mnohé zostalo zahalené tajomstvom: snaha očistiť katastrofou poškodenú reputáciu britského obchodného loďstva a znížiť zodpovednosť vplyvných miest, menovite ministerstva obchodu. A tak nebolo vhodné príliš zdôrazňovať fakt, že niekoľko tisíc ľudí zomrelo iba preto, že na Titanicu bolo málo záchranných člnov. Vyšetrowania vedené v Spojených štátoch a vo Veľkej Británii boli do značnej miery nástrojom na upokojenie pobúrenej verejnej mienky.

Zdroj: Miloš Hubáček – Titanic (r. 2002, PASEKA), upravené

Úloha č. 13

Ktoré tvrdenie vyplýva z ukážky č. 3?

- A. Na parníku nebol dostatočný počet záchranných lodí pre všetkých cestujúcich.
- B. Kapitán opustil potápajúcu sa loď skokom z kapitánskeho mostíka do oceánu.
- C. Na parníku neboli upozornení o sťažených prírodných podmienkach.
- D. Rýchlosť stroskotania znemožnila použiť pripravené záchranné člny.

Úloha č. 14

Dôvodom, prečo tragédia na Titanicu nebola dodnes objasnená, je fakt, že

- A. Titanic plával napriek všetkým varovaniám vysokou rýchlosťou, a preto narazil na ľad.
- B. za každú cenu chceli získať pri prvej plavbe Modrú stuhu – trofej udeľovanú najrýchlejšej lodi.
- C. potopenie lode prežili iba štyria muži z tých, ktorí mohli poskytnúť najzávažnejšie informácie.
- D. vyšetrovanie nehody organizované zo strany USA a Veľkej Británie bolo vedené iba naoko.

Úloha č. 15

V ktorej možnosti je správne určená nasledujúca veta z ukážky č. 3?

Viac ako sto rokov už uplynulo od chvíle, keď sa v mrazivej noci zo 14. na 15. apríla 1912 južne od ostrova New Foundland potopil po zrážke s plávajúcim ľadovcom obrovský Titanic.

- A. Jednoduchá, dvojčlenná veta.
- B. Jednoduché podradňovacie súvetie.
- C. Zložené súvetie.
- D. Podradňovacie súvetie s jednočlennou vetou.

Úloha č. 16

Označte možnosť, v ktorej sú správne usporiadané vetné členy z nasledujúcej vety.

Pravda o všetkých podrobnostiach katastrofy nebude známa.

- A. Podmet, zhodný prívlastok, nezhodný prívlastok, nezhodný prívlastok, slovesno-menný prísudok.
- B. Zhodný prívlastok, nezhodný prívlastok, nezhodný prívlastok, podmet, slovesno-menný prísudok.
- C. Nezhodný prívlastok, podmet, zhodný prívlastok, nezhodný prívlastok, slovesný prísudok.
- D. Podmet, menný prísudok, zhodný prívlastok, nezhodný prívlastok, nezhodný prívlastok.

UKÁŽKA č. 4

Text: Daniel Hevier

Hudba: Paľo Habera

Interpret: Team

Jeden kabát, jedna koža, jedna tvár

Jeden kabát mám už niekoľko zím,
 proti vetru stále chodievam [REDACTED].

Má pár dier, mám ho však rád,
 nemusel som ho prevracať.

Má pár dier, mám ho však rád,
nemusel som ho prevracať.

Jednu kožu nosím už stovky dní.

Možno, že som trochu viac [REDACTED].

Vpísané to nožom mám,
 že s kožou na trh chodievam.

Vpísané to nožom mám,
že s kožou na trh chodievam.

Snáď to stačí, že už mám dosť síl.

Sám si poviem raz, že som tu žil.

Jednu tvár som získal po rodičoch.

Je v nej radosť, smútok, hnev, všeličo.

Na čele pár ostrých čiar.

Nestratím dúfam svoju tvár.

Zdroj: <http://hudba.zoznam.sk/team/piesen/>, upravené

Úloha č. 17

Ku ktorému literárneho druhu zaraďujeme ukážku č. 4?

- A. K reflexívnej lyrike.
- B. K prírodnej lyrike.
- C. K spoločenskej lyrike.
- D. K príležitostnej epike.

Úloha č. 18

V ukážke č. 4 sú vrásky pomenované nepriamym pomenovaním, ktoré možno označiť ako

- A. metaforu.
- B. združené pomenovanie.
- C. epiteton.
- D. personifikáciu.

Úloha č. 19

Ktorou vetou je vyjadrená hlavná myšlienka ukážky č. 4?

A. Jeden kabát mám už niekoľko zím.   B. Kabát má pár dier.   C. Na čele mám pár ostrých čiar.   D. Nestratím dúfam svoju tvár.

Úloha č. 20

Pomenujte rým použitý v tretej strofe ukážky č. 4.
--

Úloha č. 21

Označte dvojicu slov, ktorá patrí na zakryté miesta v texte ukážky č. 4.
--

A. s tým, zmorený	C. s ním, zjazvený
B. kým, náhodný	D. sním, posledný

Úloha č. 22

Ktorá možnosť najlepšie vystihuje spojenie slov <i>nestratím svoju tvár</i> ?

A. byť objektívny, nezaujatý   B. nikomu nenadŕžať   C. ostať sám sebou   D. nedať si urobiť plastiku

Úloha č. 23

Označte odpoveď, ktorá je správnym ukončením nasledujúcej vety.

<i>Podčiarknuté verše v ukážke č. 4 zdôrazňujú nejakú myšlienku, nazývajú sa refrén a sú</i>
--

A. samostatnou významovou jednotkou v lyrickom, epickom či dramatickom literárnom diele.   B. opakovaním záverečného verša alebo skupiny veršov na konci strofy v nezmenenej podobe.   C. zoskupením niekoľkých veršov na základe spoločnej rýmovej schémy a celkového rytmu textu.   D. grafickým textovým vyčlenením s relatívnou samostatnosťou, pričom často významovo nesúvisia so zvyškom textu.

Úloha č. 24

Slovné spojenie <i>ísť s kožou na trh</i> je v literárnej teórii charakterizované ako	
A. aforizmus.	C. frazeologizmus.
B. epigram.	D. elégia.

Úloha č. 25

V ktorej možnosti sú správne určené gramatické kategórie slovesa <i>chodievam</i> ?
A. 1. osoba, jednotné číslo, budúci čas, oznamovací spôsob, činný rod, dokonavý vid.
B. 1. osoba, jednotné číslo, prítomný čas, oznamovací spôsob, činný rod, nedokonavý vid.
C. 1. osoba, množné číslo, prítomný čas, oznamovací spôsob, trpný rod, nedokonavý vid.
D. 1. osoba, jednotné číslo, budúci čas, oznamovací spôsob, činný rod, dokonavý vid.

Zoznam použitej literatúry, zdroje:

<https://www.dobrenoviny.sk/c/155885/vynimocny-objav-na-galapagoch->

Miloš Hubáček - Titanic (r.2002, PASEKA)

<http://hudba.zoznam.sk/team/piesen/>

<https://citaty-slavnych.sk/citaty-o-priatelstve/>

PRVÁ ČASŤ – PÍSOMNÁ

TVORBA TEXTU

V krátkej úvahe (10 – 15 viet) sa pokúste vysvetliť, prečo je dôležité, aby si človek v rôznych životných situáciách dokázal zachovať svoju tvár a nespreneveril sa svojmu presvedčeniu.

Autor: Mgr. Daniela Petříková

Recenzovala: Mgr. Nadežda Kašiarová

Korektúra: PaedDr. Ivana Kullová Matisková

Redakčná úprava: Mgr. Alžbeta Palacková

Vydal: IUVENTA – Slovenský inštitút mládeže, Bratislava 2019

SL11 CKCul19